

Nr 28.

Av herr **Staxäng m. fl.**, angående ändrade grunder för jordbruksprodukternas prissättning, m. m.

I den till 1942 års riksdag framlagda kungl. propositionen (nr 319) angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. uttalade föredragande departementschefen, att statsmakternas politik på jordbrukets område efter utbrottet av det nu pågående kriget sökt att dels hålla prisnivån å jordbrukets produkter inom sådana gränser, att en inflationsartad utveckling förhindrades, dels att vid prissättningen beakta nödvändigheten av att under rådande läge upprätthålla och i den mån det varit möjligt öka produktionen. Under åren 1940 och 1941 fastställdes priserna för flertalet av jordbrukets produkter först sedan skörderesultatet för hela landet kunnat något så när överblickas. Prisavvägningen skedde därvid med utgångspunkt från principen, att jordbruket i sin helhet skulle vid normala väderleksförhållanden erhålla full täckning för sedan krigsutbrottet inträdda kostnadsstegringar.

Föredragande statsrådet yttrade vidare:

»Ehuru det givetvis ur flera synpunkter vore önskvärt, att produktionspriserna kunde bestämmas redan före odlingsäsongens början, såsom t. ex. skett i fråga om sockerbetor, anser jag likväl i likhet med kommissionen knappast möjligt att på ett tillfredsställande sätt fixera priserna förrän skördeutfallet något så när kan överblickas. En priskalkyl, som uppgjordes redan före odlingsäsongens början, bleve i många avseenden osäker. Liksom föregående år har emellertid framlagts en prisskala för de viktigare grödorna, avsedd att till ledning för jordbrukarna visa den inbördes prisrelationen mellan de olika produkterna. Genom beslut den 1 april 1942 har denna prisskala fastställts.»

Statsrådet påpekade vidare, att särskilt tillkallade sakkunniga skulle verkställa en preliminär undersökning rörande jordbrukets inkomster och kostnader för regleringsåret 1942/43, som tidigare utförts av livsmedelskommissionen. Resultatet av denna undersökning skulle framläggas så tidigt, att detsamma kunde bli till ledning för fastställandet hösten 1942 av priserna å jordbruksprodukter för ifrågavarande års skörd. Det syntes önskvärt, uttalade statsrådet, att denna preliminära undersökning färdigställdes i sådan tid, att man med ledning av densamma om möjligt redan i augusti 1942 kunde fastställa priserna på såväl spannmål som mjölk. Utskottet underströk detta uttalande och framhöll vidare, att det uppenbarligen vore av största intresse för jordbrukarna att så kunde ske.

De i propositionen uttalade önskemålen om tiden för prisernas slutgiltiga fastställande uppfylldes emellertid icke. Först under mitten av december 1942 fastställde Kungl. Maj:t priserna på årets skörd.

Dessa omständigheter föranledde av lätt förklarliga skäl en mycket stor

olust och irritation bland landets jordbrukare. Vi anse, att det är i högsta grad påkallat, att priserna å jordbrukets produkter hädanefter fastställas i sådan ordning, att de ur alla synpunkter ogynnsamma följderna av dylikt dröjsmål förebyggas.

Jordbrukspriserna ha, som statsrådet framhållit i sitt ovan refererade yttrande, fastställts på ett sådant sätt, att jordbruket *i sin helhet* skulle vid normala väderleksförhållanden erhålla full täckning för sedan krigsutbrottet inträdda kostnadsstegringar. Vid en produktion som överstiger den normala sjunker alltså priset per producerad enhet under det att motsatsen inträffar vid en undernormal skörd.

Det måste här påpekas, att en dylik metod för fastställande av priserna på jordbruksprodukter i nuvarande läge, då varuförsörjningen i inflationshinder syfte bör förbättras i mesta möjliga omfattning, medför vissa påtagliga olägenheter. Jordbruksproduktionens storlek är sålunda icke minst beroende av den mängd arbete och kostnader som nedläggas därpå. Vare sig detta arbete utföres av lejd arbetskraft eller egen, försvagas lätt viljan att insätta *ytterligare* arbetskraft eller andra produktionsmedel, som behövas för att framställa en större produktionsvolym, när detta medför sjunkande priser per enhet. Den hittills tillämpade prissättningsmetoden synes även strida mot den princip, som av direktören Söderlund formulerats i det av Kungl. Maj:t antagna programmet för en stabilisering av prisnivån, nämligen att ökade inkomster ej skola angripas i den mån de bero på ökade produktiva insatser, då detta som regel utgör nödvändiga förutsättningar för ökningen av tillgången på varor. Detta allmänna rättesnöre för prispolitiken uppställer härvidlag en annan princip än den som kommit till uttryck vid jordbrukets prissättning.

Även ur andra synpunkter torde den nuvarande metoden för prissättning en verka mindre lyckligt. Det är visserligen fördelaktigt att före odlingssäsongens början fastställa vissa prisrelationer på så sätt, att myndigheterna få möjlighet att i viss mån påverka samt jordbrukarna att planera sin produktion. Kalkylering möjliggöres dock endast i begränsad utsträckning.

Vid sidan av prisrelationstal — eller t. o. m. fasta priser — framstå emellertid många andra faktorer som synnerligen viktiga vid planeringen av hela jordbruksproduktionen. En utslagsgivande faktor är tillgången på arbetskraft. I den mån vederbörande jordbrukare kan bli inkallad till beredskapstjänst under längre perioder, är möjligheten att få hjälp eller ersättare av mycket stor betydelse. Såväl härvidlag som vid en intensifierad produktion är emellertid jordbrukets konkurrensförmåga i fråga om arbetskraft med rådande priser på jordbrukets produkter påfallande svag.

Samtliga dessa omständigheter göra, att jordbrukaren under stor del av produktionsåret, vare sig prisrelationer för den vegetabiliska produktionen äro bestämda eller ej, arbetar under förutsättningar, som ej komma att fastställas förrän i efterhand.

Med ökad möjlighet att göra upp relativt säkra planer för produktionen måste enligt vår uppfattning även följa större produktion. Detta samman-

hänger med förhållandet, att jordbruk i sig självt är så riskfyllt, att de flesta jordbrukare ej ha ekonomiska möjligheter att vidtaga förberedelser för och igångsätta en extra produktion, vilken de riskera att sedermera av olika anledningar ej kunna fullfölja utan avsevärda ekonomiska förluster.

Produktionsvolymens omfattning står under alla omständigheter i ett visst förhållande till det nedlagda arbetet och de förbrukade förnödenheterna. Likaså bör man kunna utgå från, att varje merproducerad enhet, oberoende av produktionens storlek, skall tillföra producenten en skäligen vinst.

Under nuvarande extraordinära förhållanden synes det ur varuförsörjningens synpunkt vara mycket angeläget att statsmakterna inom så många områden som möjligt på förhand garantera produktionsbetingelserna för jordbruket. Inom vissa av de områden, där osäkerhet varit rådande om dessa förutsättningar före — eller t. o. m. efter — produktionsperioden, borde statsmakterna kunna på förhand åtaga sig vissa garantier gent emot jordbruket.

En sådan garanti skulle vara att *jordbruket tillförsäkras nödvändig arbetskraft*.

En annan förpliktelse som statsmakterna på förhand kunna åtaga sig är att utfärda åtminstone vissa meddelanden om den politik man avser att föra beträffande *produktionsbetingelserna för animalier*.

En inskränkning i fråga om sådana transporter som ur försörjningssynpunkt äro mindre nödvändiga bör genomföras, så att ej transporter, vilka äro oundgängliga för livsmedelsförsörjningen, måste begränsas mer än som eljest varit nödvändigt.

Vad slutligen beträffar tiden och sättet för prissättningen av jordbrukets produkter, får den under 1942 tillämpade förhålningspolitiken under inga förhållanden upprepas.

Enligt vårt förmenande bör alltså prisfrågan omprövas från den utgångspunkten, att statsmakterna för innevarande år fastställa tillräckliga garantipriser på de viktigaste jordbruksprodukterna. Härvid förutsättes, att detta sker i god tid före odlingssäsongens början och att vid bestämmandet av garantipriserna erforderligt material kan framskaffas från 1942 års jordbrukskommitté (den s. k. 27-mannakommittén).

Det måste dock uttryckligen klargöras, att man fastställt endast *garantipriser* och ej *slutpriser*.

De efterjusteringar och prisdifferentieringar som sedermera bliva nödvändiga kunna företagas så snart utfallet av årets skörd kan bedömas.

På grund av det anförda hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t

dels tager frågan om jordbruksprodukternas prissättning under omprövning från den utgångspunkten, att tillräckliga garantipriser böra fastställas, samt snarast för riksdagen framlägger förslag om sådana priser,

dels ock snarast tillkännagiver riktlinjerna för jordbrukets produktion, särskilt med avseende å mjölk, fläsk och övriga animalier.

Stockholm den 16 januari 1943.

Ernst V. Staxäng.

Stig Janson

Gust. Nilsson

i Frändesta.

i Göingegården.

Martin Skoglund.

Karl Magnusson.

Arvid Karlsson

i Granebo.

Albert Larsson,

Brynolf Stattin.

And. Andersson,

Karlstad.

Gisselås.

D. Larsson,

Birger Andersson

James I. A. Dickson.

Hede.

i Mejstad.

Jonas Eriksson,

Rickard Westerdahl.

Eric Hansson.

Frägsta.

Ewald Lindmark.

C. Oscar Nolin.

E. Thorell.

Folke Kyling.

D. B. Blombäck.

Gust. Svedman.

Bj. Holmgren.

T. G. v. Seth.